

Ο Βασίλης Παπαβασιλείου και η «φωτεινή γλώσσα»

Του ΓΡΗΓΟΡΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Αξιότιμε Κύριε Αντι-Πρύτανη!

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε του Τμήματος, Εγκριτότατοι Συνάδελφοι!

Κυρία Καλογεροπούλου, Κύριε Παπαβασιλείου!

Κυρίες και Κύριοι, Αγαπητοί φοιτητές και αγαπητές φοιτήτριες!

Δεν είναι ασφαλώς εύκολο να κλειστεί στα όρια μιας σύντομης παρουσίας το πολυσχιδές έργο ενός καλλιτέχνη και διανοούμενου, ηθοποιού αλλά και σκηνοθέτη, μεταφραστή μα και συγγραφέα, δασκάλου «δ' αιεί πολλά διδασκομένου», όπως του Βασίλη Παπαβασιλείου. Στην περίπτωση του όμως η πρώτη δυσκολία να συντάξουμε την εργογραφία του συναντά μια δεύτερη, ακόμα μεγαλύτερη. Η πορεία του συγκεκριμένου δημιουργού δεν μοιάζει να εξαντλείται σε μια τυπική σειρά από γεγονότα και χρονολογίες, αλλά οδηγεί σε κάτι βαθύτερο. Γιατί όπως όλα τα πρόσφορα μιας τέχνης κατά βάθος πνευματικής, -δηλαδή όχι του αποτελέσματος αλλά της διαδικασίας-, η ζωή και η τέχνη του Παπαβασιλείου κρατούν μέσα τους συμπυκνωμένες τη πολύχρονη αφιέρωση και προσήλωση στην αργή ωρίμανση της σκέψης, τη διαδικασία της στοχαστικής προσαρμογής, την επιβραδυντική οπτική των μακρών διαστημάτων.

Ο Βασίλης Παπαβασιλείου γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη, πέρασε όμως τα παιδικά του χρόνια στις Σέρρες και ως ένα βαθμό διαμορφώθηκε από αυτές. Στα πρώτα εκείνα δύσκολα μετεμφυλιακά χρόνια και στη ληθαργική επαρχία του Βορρά, ο Βασίλης θα ανακαλύψει μόνος του, μακριά από τα φώτα της μεγάλης πόλης και βέβαια του μεγάλου θεάτρου, διαισθητικά και ψηλαφητά θα λέγαμε, την αρχή των πραγμάτων: Όταν το φυσικό φως αποσύρεται, θα πει κάποτε ο ίδιος, και οι επαρχιακές πόλεις παραδίδονται στο σκοτάδι, οι άνθρωποι αναπληρώνουν το κενό με το δικό τους αιώνιο όπλο: Είναι η «αφήγηση» γύρω από την Εστία που διώχνει το σκοτάδι και μεταφέρει το φως στις λέξεις των ανθρώπων... Ρίζα του θεάτρου κι οδηγός του θα γίνει έκτοτε αυτό το φως που γεννάει την ομιλία και την συντροφικότητα, που γεννά μια «γλώσσα φωτεινή».

Και η μετάβαση του προς το θέατρο από αυτή τη ρίζα θα ξεκινήσει. Ο νεαρός Βασίλης μεγαλώνει ανάμεσα σε βιβλία, αναζητώντας ίσως στα βουνά της Μακεδονίας τη δική του θάλασσα. Προικισμένος καθώς φαίνεται με ένα μυαλό απολύτως ξεχωριστό, έχει αποφασίσει από νωρίς σε τι οφείλει να αφιερώσει τη ζωή του, αλλά και το πώς να το πετύχει.... Ο τρόπος είναι να μεταβεί σε μια πόλη πλατύτερη, και μάλιστα από την πεπατημένη: με χαρακτηριστική ευκολία περνάει τις πύλες της Ιατρικής Σχολής της Θεσσαλονίκης, τέλη δεκαετίας του '60, και παρακολουθεί μάλιστα για τρία χρόνια τα μαθήματά της. Μα ο σκοπός εδώ είναι άλλος. Έχει ήδη δει σε κάποια κάθοδο της οικογένειάς του στη Θεσσαλονίκη, το '65, στο θέατρο Κήπου το Τέχνης σε δυο θρυλικές μάλιστα, ήδη εκείνη την εποχή, παραστάσεις του: βλέπει τους Όρνιθες και τους Πέρσες. Θα έλεγε κανείς ότι έχει την τύχη να δει τις δύο κορυφώσεις του Κάρολου Κουν στο αρχαίο δράμα και μαζί δύο από τους βασικούς

δρόμους της θεατρικής τέχνης της ίδιας: το όνειρο, με τον Αριστοφάνη, και την έκσταση, με τον Αισχύλο.

Τον ενδιαφέρει να γνωρίσει τον άνθρωπο που βρίσκεται πίσω από αυτά, τον σκηνοθέτη Κάρολο Κουν. Και μετά από τη γνωριμία με τον δάσκαλο η εγκατάλειψη των ιατρικών συγγραμμάτων προς χάριν της Δραματικής Σχολής του Τέχνης είναι μονάχα ζήτημα χρόνου... Ο Βασίλης δεν χρειάζεται βέβαια την επίμονη παρότρυνση του Κουν προς τους μαθητές του να «κρατούν πάντα στα χέρια τους ένα βιβλίο». Είναι ήδη ένας ανήσυχος διανοούμενος, παρά το νεαρό της ηλικίας του, και ρουφά κάθε πιθανή νέα γνώση. Θα μαθητεύσει κοντά στον δάσκαλο τα τρία επόμενα χρόνια, 1971-74, και θα ακολουθήσει τις παραστάσεις του για άλλα ακόμα τέσσερα, μέχρι το '78.

Μεγαλώνει σε μια εποχή που και η ίδια μεγαλώνει μέσα του. Ήδη ακούγονται από μακριά τα τύμπανα των «Παιδιών της Δικτατορίας», μια νέα γενιά που καταφτάνει με τον αέρα της αλλαγής στις παντιέρες της. Είναι η εποχή που ο Κουν παραδίδει τη σκυτάλη σε τρεις νεότερους μαθητές του, κρατώντας ο ίδιος την επιστροφή στις ρίζες της νεοελληνικής αίσθησης των πραγμάτων. Απόφοιτος πια του Τέχνης, ο ηθοποιός Βασίλης Παπαβασιλείου παίζει με την καθοδήγηση του δασκάλου του στην «Οπερέτα» του Γκομπρόβιτς, αλλά και στην «Τύχη της Μαρούλας» του Κορομηλά, εμφανίζεται στην «Ισαβέλλα, τρεις καραβέλες κι ένας παραμυθιάς» του Ντάριο Φο, αλλά και στα θρυλικά ανεβάσματα των «Αχαρνών» και των «Ορνίθων» του Αριστοφάνη. Παράλληλα, στηρίζει τη νεότερη γενιά του Τέχνης, εμφανιζόμενος στις παραστάσεις του Γιώργου Λαζάνη, «Βεγγέρα» του Καπετανάκη, «Προστάτες» του Μήτσου Ευθυμιάδη, «Υπηρέτης δύο αφεντάδων» του Γκολντόνι, καθώς και σε μια παράσταση του Μίμη Κουγιουμτζή, στο «Φαγκότο» του Θανάση Κωσταβάρα. Εκεί, στο Τέχνης, θα βρούμε να χαράσσονται ήδη οι τρεις Κύκλοι της μετέπειτα θεατρικής του περιπέτειας: έργα νεοελληνικής αυτοσυνειδησίας, πρώτα. Η χώρα-Γκολντόνι, έπειτα. Και σαν τρίτος κύκλος, έργα της νέας γενιάς Ελλήνων δραματουργών.

Η πορεία συνεχίζεται. Ο Παπαβασιλείου αποχωρεί από το Τέχνης στο τέλος της δεκαετίας του '70 και αμέσως, μια ευτυχής συγκυρία θα τον φέρει να παίζει για μια σεζόν στο θέατρο της άλλης τιμώμενης σήμερα, της αγαπητής Ξένιας Καλογεροπούλου, όταν κι εκείνη αγωνίζεται να εμφυσήσει στο παιδικό θέατρο τον ήχο από τα τύμπανα των ίδιων καιρών.

Αλλά ο Παπαβασιλείου δεν είναι πια μόνο «ηθοποιός». Αν το ένα πρόσωπο που τον επηρέασε στα πρώτα του βήματα υπήρξε ο σκηνοθέτης Κουν, το άλλο ανήκει στον εκδότη ενός περιοδικού που λειτούργησε κι εκείνο από τη μεριά του ομοίως σαν λίκνο, και σχολείο και αμφιθέατρο του σύγχρονου θεάτρου μας. Ο μικρός Βασίλης είχε τυχαία κάποτε, στο πρακτορείο των εφημερίδων στις Σέρρες, πάρει στα χέρια του το περιοδικό του Κώστα Νίτσου και σαν να του φάνηκε ευθύς πως ό,τι έλαμπε στη σκηνή, θα έλαμπε και στο χαρτί ακόμα. Κατέχει πια καλά τις ξένες γλώσσες, αλλά και τον τρόπο να διαβάξει τα ξένα κείμενα. Στο περιοδικό Θέατρο λοιπόν αρχίζει αργότερα, εποχή της Μεταπολίτευσης, να δημοσιεύει μεταφράσεις από άρθρα περί διεθνούς θεάτρου, ενώ μελετάει έργα της παγκόσμιας πειραματικής σκηνης, των νέων συγγραφέων και πρωτοποριακών σκηνοθετών. Στα επόμενα χρόνια θα παρουσιάσει δικές του μεταφράσεις από πολλούς και σημαντικούς ξένους συγγραφείς, έργα κλασικών δημιουργών, όσο και κρίσιμα θεωρητικά δοκίμια. Κοντά σε ένα πλήθος θεατρικών, θα

μεταφράσει την «Ιουλιέτα» του Μαρκησίου ντε Σαντ (εκδόσεις Εξάντας), τα «Αποσπάσματα ενός ερωτικού λόγου» του Ρολάν Μπαρτ (εκδόσεις Ράππα), το «Υπέρ Λουί ντε Φινές, Γράμμα στους ηθοποιούς» του Βαλέρ Νοβαρινά (εκδόσεις Άγρα).

Βρισκόμαστε όμως πια στη δεκαετία του '80 και μπροστά σε νέες συνθήκες για το ελεύθερο αλλά και το θεσμικό θέατρο. Με κύριο μοχλό τις Επιχορηγήσεις, για πρώτη φορά δημιουργείται ένας θύλακας σχετικής ασφάλειας για φιλέρουνες σκηνικές προτάσεις. Η δεκαετία ανήκει το δίχως άλλο σε καλλιτέχνες με ισχυρή προσωπικότητα και όραμα, - και σε αυτήν την δεκαετία ο Βασίλης Παπαβασιλείου θα συμμετάσχει σε δύο σταθμούς του σύγχρονου θεάτρου μας. Συνεργάζεται πρώτα, με τον Λευτέρη Βογιατζή, -τον μεγάλο απόντα σήμερα-, και με άλλους ηθοποιούς για την ίδρυση της «Σκηνης», το 1980. Και με δική του σκηνοθεσία όπως και του Βογιατζή, θα παρουσιαστεί από τον θίασο των νέων δυο χρόνια αργότερα, η περίφημη «Σπασμένη Στάμνα» του Κλάιστ, η πρώτη ίσως εμβληματική παράσταση συλλογικού θεάτρου τέχνης στα όψιμα μεταπολεμικά χρόνια.

Την ίδια σχεδόν εποχή θα στηρίξει το άλλο μαζί με τις Επιχορηγήσεις εγχείρημα θεσμικής αναμόρφωσης του θεάτρου κατά τη δεκαετία του '80, αναλαμβάνοντας τη θέση του καλλιτεχνικού διευθυντή στο ΔΗΠΕΘΕ της πόλης εκείνης μάλιστα στην οποία ο ίδιος κάποτε διαισθάνθηκε, παιδί ακόμα, την ρίζα του θεάτρου. Πίσω στις Σέρρες λοιπόν, από τη θέση του σκηνοθέτη του Δημοτικού Θεάτρου, ο Παπαβασιλείου θα ανεβάσει τους δύο συγγραφείς με τους οποίους η πορεία του θα συνδεθεί έκτοτε στενά: τον Γκολντόνι και τον Μαριβώ. Και οι δυο οδηγούν βέβαια στην κωμωδία. Όπως και οι δυο οδηγούν στη γλώσσα, στη «φωτεινή εκείνη γλώσσα», που για τον Παπαβασιλείου δεν είναι παρά η άλλη όψη της θεατρικής πράξης, το ουσιώδες συστατικό ολοκλήρωσης της ανάσας του ηθοποιού.

Δεύτερος σταθμός της ίδιας δεκαετίας, η ίδρυση από τον ίδιο στα 1986 του θιάσου «Εποχή», εγχείρημα πιθανόν κοντύτερα στις επιδιώξεις του. Για τα επόμενα τέσσερα χρόνια θα σκηνοθετήσει και θα εμφανιστεί με αυτόν τον θίασο σε μια σειρά σημαντικών παραστάσεων. Σημειώνω χωριστά το «Καινούριο Σπίτι» του Γκολντόνι, την «Κλυταιμνήστρα;» του Ανδρέα Στάικου, το «Ζουβέ-Ελβίρα» της Μπριζίτ Ζακ, την «Κληρονομιά» του Μαριβώ, αλλά και το «Πίστη, Αγάπη, Ελπίδα» του Χόρβατ. Παράλληλα, ο ίδιος προκαλεί αίσθηση με την ερμηνεία του στον «Αμπιγιέρ» του Χάργουντ, ενώ στο τέλος της δεκαετίας πια θα σκηνοθετήσει παραστάσεις του Πιραντέλλο, του Μποντ, μα και της Λούλας Αναγνωστάκη, σε εκείνο το περίφημο «Διαμάντια και Μπλουζ» που παρουσιάστηκε στο Θέατρο Αθήναιον με το θίασο της Τζένης Καρέζη και του Κώστα Καζάκου.

Ας σημειωθεί ότι την ίδια δεκαετία, του '80, ο Παπαβασιλείου σημειώνει και δύο σημαντικές εμφανίσεις στον κινηματογράφο: το 1983 στην ταινία «Καρυωτάκης» της Φρίντας Λιάππα και το 1986 στην ταινία «Θέατρο» του Χρήστου Βακαλόπουλου.

Από τις αρχές του '90 μπορεί πλέον να επιστρέψει και πάλι σε έναν πιο θεσμικό ρόλο. Σαν καλλιτεχνικός διευθυντής του ΚΘΒΕ για το διάστημα 1994-1998 θα σκηνοθετήσει μια σειρά από έργα ελληνικού και ξένου ρεπερτορίου, ξεκινώντας από τη «Βαβυλωνία» του Βυζάντιου και το «Χαμάμ» του Μαγιακόφσκι, μέχρι το «Κοινό Ταμείο» του Λαμπίς και το «Όπως σας αρέσει» του Σαίξπηρ, μαζί με μια πολύ ενδιαφέρουσα προσέγγιση στο αρχαίο δράμα, στον «Αίαντα» του Σοφοκλή.

Η θητεία του όμως στο θέατρο της συμπρωτεύουσας θα χαρακτηριστεί κυρίως από τη δική του χαρακτηριστική εξωστρέφεια, γεγονός που θα υλοποιηθεί με τη συμμετοχή του ΚΘΒΕ στην Ένωση των Θεάτρων της Ευρώπης, ήδη από το 1996. Για ένα διάστημα μάλιστα, στο πρώτο Φεστιβάλ του ευρωπαϊκού θεσμού το 1997, η Θεσσαλονίκη θα καταστεί το κέντρο ενός πανελλαδικού αν όχι πανευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Με δική του παρότρυνση το κρατικό θέατρο θα δεξιωθεί οργανισμούς σαν το θέατρο Μάλι της Αγίας Πετρούπολης, το Πίκολο Τεάτρο, το Μπερλίνερ Ανσάμπλ, το Θέατρο Μπουλάντρα, το θέατρο Στάρι, το θέατρο Οντέον, το θέατρο Κάτονα Γιόζερ κ.ά., ενώ θα οργανώσει εκθέσεις σκηνογραφίας των Νταμιάνι, Λουτσάτι, Μινκς και Σβόμποντα.

Ο νέος αιώνας βρίσκει τον Βασίλη Παπαβασιλείου εξαιρετικά δραστήριο, να συνεργάζεται με θεσμικούς φορείς και να συμμετέχει στις προσπάθειες οργάνωσης μιας κεντρικής πολιτιστικής στρατηγικής. Σκηνοθετεί και πάλι Γκολντόνι για τα ΔΗΠΕΘΕ Λάρισας και Πάτρας, δοκιμάζεται με νέο Μαριβώ στο ΔΗΠΕΘΕ Πάτρας και στην Πειραματική Σκηνή του Εθνικού, διασκευάζει ντε Φίλιππο και Μολιέρο, διδάσκει Γκαίτε στο Φεστιβάλ Αθηνών -οι καταθέσεις του είναι πάντα τεκμηριωμένες στη βαθιά μελέτη των κειμένων και υποκειμένων των έργων, ενώ στη σκηνή του καταφάσκει ο αέρας της ανανέωσης, της φρεσκάδας και, μπορώ να πω, της νεανικής σπιρτάδας. Και κάτι άλλο κρίσιμο: Η εργασία του δεν περιφέρεται, δεν διασπάται, δεν εξαντλείται στα δευτερεύοντα, εύκολα και προσωρινά. Με σταθερό ρυθμό καταθέτει περίπου μία νέα διδασκαλία κάθε χρόνο, ολοένα κτίζοντας και ψηλώνοντας την προσφορά του είτε πάνω σε οικείους του συγγραφείς και σκηνικές φόρμες, είτε διερευνώντας νέες πτυχές της τέχνης του.

Αν μπορούσε κάποιος να συνοψίσει σκόπιμα την τεχνοτροπία του, θα λέγαμε ότι τα έργα του στηρίζονται συνήθως σε μια κεντρική ιδέα που αναπτύσσεται οριζόντια κατά τη διάρκεια της παράστασης σαν άξονας της παραβολής που θα επιτρέψει τη μεταφορά του πρώτου επιπέδου του θεατρικού σε ένα υψηλότερο, διαχρονικό και ουσιώδες επίπεδο αναφοράς. Με αυτόν τον τρόπο ο Παπαβασιλείου προσεγγίζει το τα τελευταία 30 χρόνια το θέατρο (διεθνές και ελληνικό) όχι με στείρο θαυμασμό αλλά με διάθεση εκσυγχρονιστική και συχνά διαλεκτική. Σε αυτό το πλαίσιο δεν παραλείπει να στραφεί και στο αρχαίο δράμα –την εποχή αυτή μάλιστα καταθέτει τον «Οιδίποδα Τύραννο» στο Εθνικό από τη θέση του σκηνοθέτη το 2000, αλλά και το ρόλο του Κρέοντα στον «Οιδίποδα επί Κολωνώ» για το Θέατρο Τέχνης, στο Φεστιβάλ της Επιδαύρου. Το θέατρο που κάνει είναι άλλοτε μικρότερο κι άλλοτε μεγαλύτερο, από την άποψη τουλάχιστον της παραγωγής, - δεν είναι ποτέ ωστόσο ένα θέατρο «στενό».

Είναι όμως η ίδια εποχή στην οποία θα παραδώσει για πολλούς ίσως την πιο εμβληματική του κατάθεση: Το 2000 θα παρουσιάσει στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών το θέαμα «Γιάννης Ρίτσος», και την επόμενη κιόλας χρονιά σκηνοθετεί και παίζει την «Ελένη» του Γιάννη Ρίτσου, σε συμπαραγωγή της ΕΡΤ, του Πανεπιστημίου Αθηνών, και των ΔΗΠΕΘΕ Αγρινίου και Λάρισας. Πρόκειται για μια σπάνια για το θέατρο μας ερμηνευτική στιγμή που ξεπερνά την τυπική διδασκαλία ενός ρόλου οδηγώντας μας σε εκείνο το μυστικό πέρασμα όπου συντελείται η σύντηξη της θεατρικής περσόνας με τον ίδιο τον δημιουργό.

Είναι πλέον ένας πλατιά αναγνωρισμένος καλλιτέχνης και διανοούμενος, γεγονός που τον καθιστά δίκαια μέλος της οργανωτικής επιτροπής και του think tank δύο νέων φιλόδοξων προγραμμάτων της εποχής: Της συζήτησης περί ιδρύσεως Ακαδημίας Τεχνών και ενός Εθνικού Κέντρου Θεάτρου και Χορού.

Φτάνουμε έτσι στον τελευταίο και πιο πρόσφατο Κύκλο του σκηνοθέτη, που εκκινεί στη δεύτερη δεκαετία και καθορίζεται από την Κρίση, που σοβεί σε εθνική πλέον κλίμακα μετά το 2009. Είναι η εποχή που ένας καλλιτέχνης του δικού του διαμετρήματος καλείται να δράσει σαν διαλεκτικός αναλυτής της κρίσιμης κατάστασης, εισάγοντας στη δημόσια σφαίρα κι από το δικό του μετερίζι την αμφισβήτηση των εθνικών στερεοτύπων, την αναστοχαστική ειρωνεία και αυτοσαρκαστική σάτιρα κάθε ψευδεπίγραφου όρου της εθνικής μας αλαζονείας.

Γι' αυτό και όμοια όπως έκανε κάποτε ο δάσκαλος του Κάρολος Κουν, ο Παπαβασιλείου θα στραφεί με τη σειρά του κι αυτός στις ρίζες της νεοελληνικής μας συγκρότησης. Ίσως η απάντηση για το σήμερα να βρίσκεται κάπου στον «Τυχοδιώκτη» του Χουρμούζη, που ανεβάζει στο Φεστιβάλ Αθηνών, ή στον «Γάμο Του Κουτρούλη» του Ραγκαβή, που διδάσκει στο Εθνικό Θέατρο, ή ακόμα, - γιατί όχι;- στην νοοτροπία που αναβλύζει από οπερέτες σαν τον «Βαφτιστικό» ή το «Θέλω να δω τον Πάπα» του Θεόφραστου Σακελλαρίδη, που ανεβάζει στο Μέγαρο Μουσικής και στην Εθνική Λυρική Σκηνή. Παράλληλα, ο ίδιος συνεχίζει να επεξεργάζεται τις σκηνικές μορφές έκφρασης, πάντα μέσα σε ένα κλίμα κατάφασης το οποίο εκπηγάζει από την πρώτη εκείνη διαπίστωση που έκανε όταν ήταν παιδί: Το θέατρο είναι πίσω από όλα ο τρόπος που έχουμε για να διώχνουμε τα γύρω μας σκοτάδια. Από κοντά του δεν λείπουν ποτέ οι συνοδοιπόροι, Γκολντόνι και Μαριβώ, όπως δεν γίνεται να λείπει και ο μέγας ειρωνικός Ευριπίδης, με τον «Κύκλωπα» και πολύ πρόσφατα με την «Ελένη» του, το 2021.

Όμως ο διανοούμενος που έχει θέσει σαν προσωπική του άσκηση να «καταλήγει σε μια ολοκληρωμένη σκέψη κάθε μέρα», μπορεί πλέον να βρεθεί και μόνος του επί σκηνής, σε μια διαρκή Παράβαση, για να εκτεθεί και να εκθέσει, να στηλιτεύσει την περιρρέουσα υποκρισία και εθνική νωθρότητα. Επιστρέφοντας λοιπόν για μια ακόμη φορά στο Θέατρο Τέχνης γράφει, σκηνοθετεί και παίζει τα τελευταία χρόνια το «Σιχτίρ ευρώ, μουντρούμ δραχμή θα πεις κι ένα τραγούδι», το «Relax...Mynotis» και «Τους Ζυγούς Λύσατε».

Είναι επίσης η ώρα να κληθεί να καταθέσει την κρίση του και σαν συγγραφέας, μέσω σημειωμάτων αρχικά, στην εφημερίδα *Καθημερινή*, που θα οδηγήσουν στο βιβλίο με τίτλο «Το δύσκολο ανάμεσα» από τις εκδόσεις Καστανιώτη, μέσω συλλογικής έκδοσης, έπειτα, με τον Θανάση Βαλτινό και τον Κωστή Παπαγιώργη, που θα καταλήξει στα «Τρία πορτρέτα», πάλι από τις εκδόσεις Καστανιώτη, μέσω, τέλος, ενός ανοικτού διαλόγου με τους Τάκη Θεοδωρόπουλο, Πάσχο Μανδραβέλη και Πέτρο Μάρκαρη που δίνει το «Υπό το μηδέν», από τις εκδόσεις Ωκεανίδα. Τον τίτλο του δασκάλου του χαρίζει άλλωστε και τυπικά η παρουσία του στη Δραματική Σχολή Βεάκη και στη Σχολή του Εθνικού, στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ αλλά και του Τμήματός μας, όπως και οι κύκλοι σεμιναρίων που έχει κατά καιρούς οργανώσει σε Αθήνα και Επίδαυρο με θέμα το αρχαίο και νεότερο, το ελληνικό και παγκόσμιο θέατρο. Στον Παπαβασιλείου, θυμίζω, οφείλουμε τον πρόλογο

και σχολιασμό του «Παράδοξου γύρω από τον ηθοποιό» του Ντιντερό, του «θεωρητικού κείμενου ιδεολογικού χαρακτήρα με φιλοδοξίες επιστημοσύνης», που θα μοιράζεται έκτοτε σαν διδακτέα ύλη στους φοιτητές των Θεατρικών Τμημάτων της χώρας.

Παντού και πάντα ο καλλιτέχνης ξεκινά και ταξιδεύει προς το αρχαίο φως. Κάποτε είναι αυτός που διαπλέει τα σκοτεινά ύδατα ακολουθώντας τα φωτεινά σημάδια— και κάποτε οφείλει να γίνει ο ίδιος φάρος και σηματοδότης για τους υπόλοιπους. Θα μου επιτρέψετε γι' αυτό να ολοκληρώσω την παρουσίασή μου με ένα δικό του τέτοιο, απόσπασμα «φωτεινής γλώσσας»:

«Δεν μας ανήκουν αυτά που (νομίζουμε πως) κατέχουμε. Και πρώτα απ' όλα οι λέξεις. Αντίθετα, μπορούν να μας κατέχουν εκείνες... Είμαστε υποχείρια των λέξεων των ώρα που νομίζουμε πως είμαστε αφεντικά τους. Κι έρχεται μια στιγμή που έχουμε απέναντί μας έναν ηθοποιό... Και ξαφνικά αστράφτει φως. Το φως αυτό δεν είναι της γνώσεως, είναι μάλλον της συνειδήσεως της άγνοιας. Είναι, αν θέλεις, μια υπόσχεση γνώσεως.» (*Τρία πορτρέτα*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1991).

Αξιότιμε κύριε Βασίλη Παπαβασιλείου, αναγνωρίζοντας το έργο και την περιπέτεια σου, εντοπίζοντας στην πορεία σου τα στοιχεία της γνωσιακής βασάνου και της βιωματικής αφοσίωσης, θεωρώντας πως έχεις κερδίσει επάξια τον τίτλο του φορέα αυτής της «υπόσχεσης της γνώσεως», σήμερα οι λειτουργοί της Επιστήμης, σου απονέμουμε τον σεμνό αυτόν Έπαινο. Άξιος, λοιπόν, και Σιδεροκέφαλος!